

פטנט על שמי

מי לא חשב על "פטנט מדהים" שמשנה את היקום במשהו? בפועל כמה המשיכו אחרי שלב המחשבה?

הנה כל מה שצריך לדעת לפני שחושפים בפני העולם את הפטנט האדיר שנוקם במוחכם

מאת: עו"ד נעמי אסיא

תחום רישום הפטנטים הוא תחום מושך ונוצץ כזה. אם בעבר היה על מי שחפץ לשנות את מצבו הכלכלי מקצה לקצה, לצאת למסע מפרך לעבר מכרות הפחם, הוזהב והיהלומים - להפשיל שרולים ולהזיע עד כלות עבור הסיכוי הקלוש שיוכל למצוא כך את יהבו - הרי שהיום, בעידן שבו יותר ויותר מנכסי האנושות הנם למעשה וירטואליים, מכרות הזהב האמתיים טמונים למעשה במוחו של כל אחד ואחד מאתנו. כך למשל, חברת IBM רשמת כ-5,000 פטנטים בשנה, ומכירות הפטנטים של החברה מהוות כרבע מן ההכנסה השנתית שלה - רווח שהנו כמעט נקי מהוצאות!

כולנו מכירים את זה. מדי פעם בפעם, ברגע הכי לא צפוי, במהלך פעילות שגרתית יומיומית ומבלי שאימצנו כלל את גלגלי מוחנו לשם כך - צצה לה הברקה רעיונית שאנו סמוכים ובטוחים שאיש לא חשב עליה קודם לכן, וכי יש בה כדי לטלטל את עולמה של מרבית האנושות, אם לא את האנושות כולה. על פי רוב, ההברקה מביאה אותנו לתחושה של חיות, חיוניות והתרגשות, וגורמת לנו לחוש סיפוק עצמי רב. רובנו אף נרחיק הלאה, נפליג בדמיונות ונחזה בעיני רוחנו ברעיון שנרשם כפטנט על שמנו, בפרסום הרב שנוכח לו ובהתעשרות הכמעט מיידית שתיעשה למנת חלקנו בזכות התמלוגים שגופים כה רבים יתחרו על הזכות לשלם לנו כדי לעשות שימוש ברעיונו המהפכני.

ואז מגיע השלב הפרקטי. בשלב הזה רובנו שואלים את עצמנו מהו הצעד הראשון שיהיה עלינו לעשות לצורך כך. בדיוק בשעה שאיננו מצליחים למצוא כל תשובה מתקבלת על הדעת, יתגנבו להם ללא בוש כל החששות, החרדות, והפחדים המרובים מן הלא נודע. אנו נתחיל לחוש קטנים ועלובים אל מול המערכת הביורוקרטית העוצמתית ורווית החוקים - עד שנמהר לוותר ולחזור בנו מכל החיוניות המופלאים. בדרך כלל, יהיה זה עניין של שניות אחדות מרגע שנשוב לפעילותנו השגרתית, ועד לרגע שאותו רעיון רב פוטנציאל יתנדף ממוחנו, כנראה לתמיד...

עבור אלו מכם שחשו תחושת דה ז'ה וו קלה בעת קריאת שורות אלה, להלן כמה וכמה נקודות שישפכו מעט אור ויפזרו את הערפל סביב כל התהיות והשאלות החשובות בנוגע לעולם רישום הפטנטים.

מהו פטנט?

על פי סעיף 3 לחוק הפטנטים, המצאה כשירת פטנט חייבת לענות על הקריטריונים הבאים: "אמצאה, בין שהיא מוצר ובין שהיא תהליך, בכל תחום טכנולוגי, שהיא חדשה, מועילה, ניתנת לשימוש תעשייתי ויש בה

התקדמות המצאתית - היא אמצאה כשירת פטנט". כלומר, בעל הרעיון נדרש להוכיח כי המצאה מהווה צעד קדימה מעבר לידע הקיים, וכי יש בה ניצוץ המצאתי אשר ניתן להפיק ממנו תועלת. על כן, תגליות מדעיות ונוסחאות מתמטיות שהנן חסרות תועלת טכנולוגית, לא יוכלו להירשם כפטנט. המצאה שלא ניתן להפיק ממנה תועלת שימושית, ושהחידוש בה הוא מן הפן האסטטי, אמנם לא ניתן לרשום כפטנט, אך ניתן לרשום כמדגם.

עד ליום הגשת הפטנט, על המגיש לשמור על סודיות מוחלטת ולא לפרסם את המצאתו בשום צורה שהיא.

בישראל לא ניתן לרשום פטנט על תהליך לטיפול רפואי בגוף האדם, וזנים חדשים של צמחים או בעלי חיים, וזולת אורגניזמים מיקרו-ביולוגיים שלא הופקו מן הטבע; בארצות הברית הסייגים נוגעים לתחומים של חוקי טבע, תופעות טבעיות ורעיונות אבסטרקטיים; ובאירופה, הסייגים חלים על תגליות, תיאוריות מדעיות, שיטות מתמטיות, הצגת אינפורמציה, שיטות לתהליך מנטלי, משחק ועשיית עסקים.

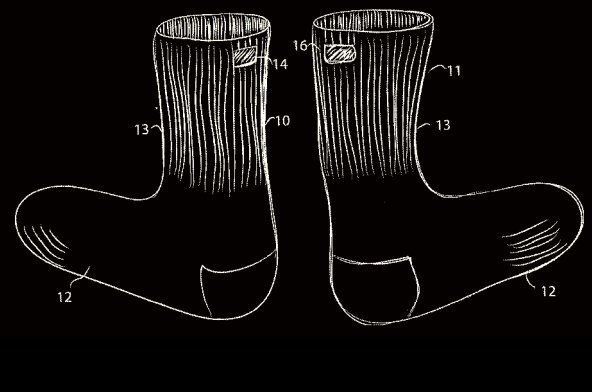
משמעות ההגנה על פטנט

בבסיסו של רישום הפטנט ניצב עיקרון ההגנה על המצאה, והענקת מונופולין (שליטה בלעדית) להמצאתו למשך 20 שנה על מנת שיחשוף את המצאתו ללא חשש שמישהו יגנוב אותה. ההגנה על פטנט נמשכת 20 שנה מיום הגשת הפטנט לרישום. הגנת פטנט תקפה גם בתחום התוכנה, ואכן אנו עדים בימינו למאבקים המשפטיים רוויי היצרים בין חברת "אפל" ו"סמסונג" המתפרסים על פני הגלובוס...

ההגנה על הפטנט מקנה לבעל הפטנט גם אפשרות לקבל תמלוגים מן המעוניינים לעשות שימוש בהמצאתו, וגם אפשרות לגייס כספים ואסטרטגיה שיווקית עוד בשלב ה-"patent pending" (כאשר הפטנט מצוי בהליכי רישום). הזכאות להגנה על פטנט מותנית בתשלום של אגרות חידוש לאורך תקופת הזכאות.

לבעל הפטנט זכות חיובית וזכות שלילית. הזכות החיובית: בעל הפטנט רשאי לנצל את המצאתו או להעניק לאחרים רישון לנצל את המצאתו. הזכות השלילית: בעל הפטנט רשאי למנוע מאחרים לנצל את המצאה ללא קבלת רשות.

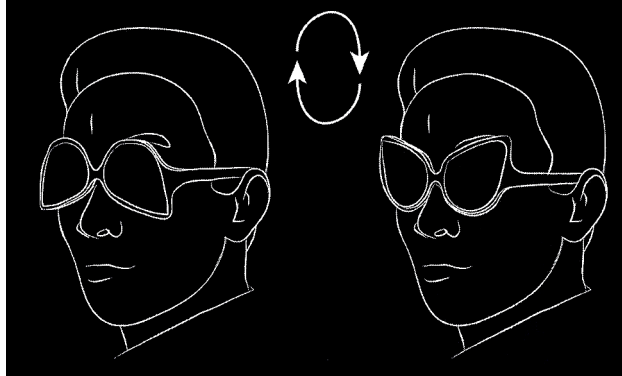
המצאה איתמר בורנשטיין הגה רעיון שהנו רלוונטי עבור כל אדם ואדם החי על פני כדור הארץ, שכן נכון הוא שאם הנך חושב משמע הנך קיים, אולם ודאי אף יותר שאם הנך קיים הרי שיש באמתחתך מגירה עמוסה בזוגות גרביים. בכדי לחסוך עבורנו את הזמן הרב שנדרש לכולנו בכדי לאתר את בן זוגה של כל גרב וגרב לאחר כל ביקור במכונת הכביסה - המצאה בורנשטיין גרביים בעלות פתחים תואמים באזור העקב, כך שניתן יהיה לחבר כל זוג טרם כניסתו למכונת הכביסה, ובכך, לשם שינוי - לחסוך זמן יקר של נבירה בין אינספור גרביים תוך שבעל כורחך אתה נגרר לשחק מדי יום במשחק הזיכרון, שהיית בטוח שנופפת לו לשלום אי שם בימי ילדותך.

חשיבות העיתוי ברישום פטנט

המועד האידיאלי להגן על המצאה בפטנט הנו מספיק זמן לפני שהיא הופכת למובנית מאליה, אך לא מוקדם מדי (!). מסתבר כי פעמים רבות הממצאים מקדים את זמנו יתר על המידה, שכן הטכנולוגיה איננה בשלה עדיין להתמודד עם מימוש המצאתו. על כן, פעמים רבות יוצא שכאשר מגיעה שעת הכושר הטכנולוגית למימוש המצאה, הממצא כבר איבד את ההגנה על המצאתו ונאלץ לחוות בעיניים כלות כיצד אנשים אחרים מתעשרים ממנה. נוסף על כך, תעשיות שלמות מוקמות זמן קצר לפני פקיעת פטנט בעל פוטנציאל רווחי, על מנת שיעם התפוגגות הפטנט ניתן יהיה ליצור טכנולוגיות הנשענות על הפטנט ללא מחויבות לתשלום תמלוגים.

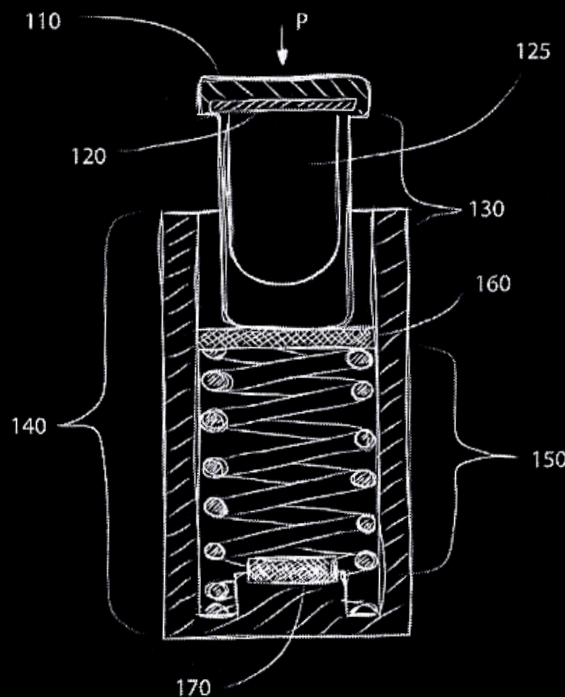
פטנט מקורי נוסף, המצאת בני, רונן אסיא. רונן המצא זוג משקפיים שגשר האף שלהן תוכנן כדי לאפשר את הרכבת המשקפיים כלפי מעלה או כלפי מטה לפי בחירה. כך, יכול לשמש זוג אחד של משקפיים כשני זוגות משקפיים בעיצובים שונים לחלוטין.

תוקפו הגיאוגרפי של פטנט

פטנט שהתקבל במדינת ישראל זכאי להגנה אך ורק בישראל. בכדי לזכות להגנה במדינות אחרות בעולם, יש להגיש בקשה נפרדת בכל מדינה ומדינה.

בימינו נפוץ מאוד בברים ובמסיבות למיניהן משקה ה"טקילה סלמר". את המשקה נהוג "להקפיץ" לאחר ערבוב של משקה טקילה עם משקה תוסס: שופכים משקה תוסס לכוס ומכסים את פיה ביד אחת. ביד השנייה מניפים את הכוס, מנחיתים אותה בחוזקה על משטח קשה - ושותים. מי שמכין את המשקה ומבצע את ההנחתה מסתכן בגרימת נזק גופני לו ולסובביו, שכן הפעולה עלולה להביא להתנפצות הכוס. בעבר הומצאו כמה פטנטים למניעת אי הנעימות הזו: הראשון הנו צרפת, ושייך לפטנטה. פטנטה המצאה מתקן ערבוב ובו מכסה שנועד לשני צדי הכוס. הפטנט השני הנו אמריקאי, ושייך למצאה בשם מקרטני. שני המתקנים הללו מספקים הגנה חלקית בלבד ולמעשה אינם נוחים לשימוש. והנה, לבסוף הגיע פטנט ישראלי שהגה הממצא בארי, המאפשר פעולה נוחה ובטיחותית: מתקן סגור בעל קפיץ אשר מבצע בעצמו את פעולת הערבוב. כי החגיגה חייבת להימשך...

השלב ברישום פטנט

ראשית כול, יש לציין כי תהליך רישום הפטנט עשוי להתפרס על פני שלוש עד חמש שנים.

השלב הראשון הנו שלב חיפוש פטנטים: תחילה יש לוודא כי הפטנט שברצוננו לרשום לא נרשם עדיין בשום מדינה שבה אנו מעוניינים להגיש את הבקשה.

בשלב השני, עורכים את בקשת הפטנט בהתאם לדרישותיו הצורניות, בעזרת עורך פטנטים. סעיף 13 לחוק קובע כי: «הפירוט יסתיים בתביעה או בתביעות המגדירות את האמצאה, ובלבד שכל תביעה כאמור תהא נובעת באופן סביר מהמתואר בפירוט». התביעות קובעות את היקף ההגנה המשפטית שתוענק לפטנט (תחום המונופולין) ומהוות את עיקרה ואת לבה של בקשת הפטנט.

בשלב השלישי מגישים את הבקשה לרישום הפטנט. בקשה בינלאומית יש להגיש בתוך שנה, ויש להגיש בקשה מקומית נפרדת בכל מדינה שבה אנו מעוניינים בהגנה על הפטנט.

השלב הסופי, מורכב מהליכים שונים מול רשם הפטנטים לצורך קבלת הפטנט.

הגשת בקשה לפטנט בארצות הברית

בארצות הברית עומדות בפני המבקש שתי אפשרויות. האחת היא להגיש בקשה לרישום פטנט פרוכזורי (Provisional Application), המעניק הגנה זמנית בת שנה עד להגשת הבקשה המלאה לרישום הפטנט (תוך שמירה על תאריך העדיפות). האפשרות השנייה הינה להגיש בקשה מלאה לרישום הפטנט (Utility Patent).

תאריך הגשת הבקשה הזמנית "נתפס" על ידי המגיש, ובכך הוא יכול למנוע רישום פטנט זהה בארצות הברית ובמדינות החברות ב"אמנת פריז", וזאת בטרם השקיע את הזמן ואת הכסף הדרושים על מנת להגיש בקשת פטנט רגילה.

הבקשה הזמנית היא פשוטה למדי, שכן במסגרתה אין צורך לתאר את התביעות, ה- "CLAIMS", וכל הנדרש הוא תיאור ההמצאה ואופן היישום והשימוש בה - בצורה תמציתית וברורה. הבקשה לא תיבחן על ידי בוחני משרד הפטנטים.

הגשת בקשה לפטנט על-פי אמנת ה-PCT

מערכת ה-PCT (Patent Corporation Treaty) מהווה צומת מרכזי להגשת בקשות לפטנטים, תחנת מעבר לצורך רישום הפטנטים במדינות שונות השותפות לאמנה. למעשה, רוב מדינות העולם חברות בה. על פי כללי מערכת ה-PCT ישנה אפשרות להגיש בקשה בינלאומית כשלב ראשון בהגנה על הפטנט או במהלך השנה הראשונה מיום הגשת בקשה מקומית קודמת לרישום פטנט במדינה כלשהי. במקרה האחרון, ניתן לבקש שהתאריך המוקדם שבו הוגשה הבקשה המקומית (תאריך הבכורה) ייחשב גם לתאריך הגשת הבקשה הבינלאומית.

הגשת הבקשה מורכבת משני שלבים:

השלב הראשון הוא השלב הבינלאומי - במהלכו מתפרסמת הבקשה ברשומות הפרסום הבינלאומי של WIPO, וכך גם נערך חיפוש בינלאומי לגילוי פטנטים שעלולים למנוע את רישום הפטנט. לשלב זה יתרון בולט למעוניינים לקבל אינדיקציה ביחס לסיכויי של הפטנט להתקבל במדינות השונות טרם השקעת משאבים להגשת הבקשה באותן מדינות.

יש להדגיש כי בשלב הבינלאומי מערכת ה-PCT אינה מעניקה בפועל פטנטים לממציאים, וכי החלטה בדבר הענקת פטנט נשארת בסמכות משרדי הפטנטים הלאומיים של כל מדינה ומדינה, בהן בחר המבקש במהלך השלב הלאומי, שהנו השלב השני. שלב זה, תחילתו בתום 20 או 30 חודשים מתאריך הבכורה (התאריך המוקדם שבו הוגשה הבקשה המקומית). במועד זה, על המבקש להחליט מי הן המדינות בהן הוא מעוניין לקבל הגנת פטנט. כך, לפי החלטת המבקש, יוגשו בקשות מקומיות בכל אחת מן המדינות. החלטה הסופית אם להעניק פטנט במדינה מסוימת מתקבלת באופן אזורי על ידי כל אחת מן המדינות שבהן בחר המבקש לרשום את הפטנט.

משרד הפטנטים הישראלי מטפל בהגשת הבקשה הבינלאומית באמצעות מערכת ה-PCT. בעת הגשת הבקשה יש לבחור מי תהינה הרשויות הבינלאומיות אשר יטפלו לאחר מכן ביתר שלבי ה-PCT (חיפוש, בחינה). ניתן לבחור בין שני גופים: משרד הפטנטים האירופאי או משרד הפטנטים האמריקאי, והם נבדלים ביניהם בעיקר בעלויות. לאחרונה נבחרה רשות הפטנטים הישראלית כמשרד לחיפוש - ולפיכך בהחלט קיימת כיום אפשרות לבחור ברשות הישראלית לצורך שלבים אלה, ובזאת לצמצם עלויות וזמן חיפוש.

רשות הפטנטים הישראלית היא גוף השייך למשרד המשפטים. בראש הרשות עומד רשם הפטנטים. בשלב הראשון יבחן מהנדס מטעם הרשות, המתמחה בתחום שאליו שייכת ההמצאה, האם היא עונה על כל אחת מדרישות החוק ויכולה להיחשב כפטנט. ברשות הפטנטים ניתן לקבל מידע אודות פטנטים אשר נרשמו, וגם מעט מידע אודות פטנטים שמצויים בשלב הבקשה.

כעת, משקיבלתם מושג ראשוני וגיליתם שהשד איננו נורא כל כך, זכרו כי לעתים הרעיונות המהפכניים ביותר הם דווקא אלה שנדמים לנו כפשוטים ומובנים מאליהם. אם הבריק בכך רעיון כלשהו, אל תמהרו לפסול אותו בשם ההנחה שמישהו ודאי כבר חשב עליו קודם, ונסו את מזלכם. מי יודע, אולי תזכו להציע את מצבור הידע בעולמנו צעד אחד קדימה, ולהביא לשינוי שיפתיע גם אתכם.

עו"ד נעמי אסיא - מומחית לרישום פטנטים ומחברת הספר "על פטנטים, מלאכים וטרולים".

